

ANTUN AUGUSTINČIĆ

(1900—1979)

Plemenita plastika zagorskog krajolika okružuje slikovito smješteni Klanjec u kojem se 4. svibnja godine 1900. rodio Antun Augustinčić. Spomenuta oblikovna konfiguracija rodnoa tla, skladna oblina brežuljaka i povojita površina nabubrenih njedara zemlje unijeli su već zarana u svijest Antuna Augustinčića osjećaj za ljepotom forme i želju za kreiranjem oblikovne harmonije. Došavši u Zagreb, očituje spomenute likovne sklonosti, započevši svoje studije na Višoj školi za umjetnost i umjetni obrt kod naših uvaženih kipara i prvih istaknutih pedagoga Rudolfa Valdeca i Roberta Frangeša. Nakon razvoja ove škole u Akademiju nastavlja studije kod majstora Ivana Meštrovića. Nakon što je u toku studija ušao u suptilnu bit likovnog definiranja mase i u srž plastičnog oblikovanja skulptorske kompozicije polazi na dvogodišnje studije u Paris sa svrhom da u žarištu evropskih likovnih zbivanja upozna razvojni puls suvremenih umjetničkih previranja i strujanja.

Vrativši se godine 1926. u Zagreb započinje svoj vlastiti put umjetničkog uspona opredijelivši se za kreiranje monumentalnih oblika istančane plastičnosti. Usporedo sa skulptorskim temama razvija studijski rad na grafičkom području sudjelujući na mnogim izložbama uključujući u njih i značajnu priredbu Proljetnog salona. U toj fazi rada ističu se njegove kompozicije Spomenik palim Šumadincima za Kragujevac i Spomenik Petru Kočiću za Banju Luku.

Usporedo s unutaršnjim nervom snažne skulptorske ličnosti Augustinčić nosi u svom srcu i žarki plamen ljubavi za svoj zavičaj i čovjeka koji se kroz stoljeće bori za vlastiti opstanak na grudi škrte zagorske zemlje.

Taj duboki humanistički osjećaj raste u njemu do revolucionarnog protesta, do bunta, do javnog istupa koji se u to predratno doba očituje i u njegovom sudjelovanju u osnivanju napredne i revolucionarne grupacije umjetnika *Zemlja*.

U krugu njegovog umjetničkog interesa sve se jasnije očituje duboki smisao za ostvarivanjem velike forme u kojoj se sjedinjuje snaga arhitektonike s melodijom plastike površine. Njegove kompozicije postavljaju

ne su u prostor okolice, one postaju fokusom šireg područja. Te istaknute vrijednosti njegova umjetničkog stvaralaštva izdižu ga već u to doba u red najistaknutijih skulptora i donose mu mnogobrojne nagrade na domaćim i međunarodnim natjecanjima na temelju kojih izrađuje, u tom razdoblju, mnoga značajna ostvarenja, među kojima se ističe izvedba Spomenika palim Nišlijama i konjaničke figure na mostu u Skoplju. Međutim, u to predratno vrijeme prati i Antuna Augustinčića sudbina mnogih velikih majstora, te se niz njegovih značajnih zamisli nikada nije ostvario. To vrijedi naročito za prvonagrađenu kompoziciju na temu Sleski ustanak, rađenu za Katowice u Poljskoj, na kojoj konjanička figura Pilsudskog, odljevena u bronci za spomenuti grupni motiv, predstavlja izuzetnu umjetničku vrijednost svojom istaknutom monumentalnošću i izražajnošću.

Stvaralački uspon majstora u predratnom razdoblju očituje se u svestranosti njegova opusa koji uz monumentalne teme obuhvaća lirske, alegorijske i portretne motive ostvarene u raznim skulptorskim materijalima. Ova djela pokazuju izuzetni majstorov smisao za kompoziciju cjelovitosti i za izvanrednu obradu suptilne površinske modelacije u kojoj postaje nenadmašiv.

Djelujući u duhu svog naprednog i revolucionarnog shvaćanja, Augustinčić se od prvih dana uključuje u narodnooslobodilačku borbu, razvijajući na oslobođenom području svestranu stvaralačku, kulturnu i političku aktivnost. Postaje članom ZAVNOH-a, a u Jajcu je, na drugom zasjedanju AVNOJ-a, izabran za njegovog potpredsjednika. U toku najtežih dana borbe naših naroda za opstanak i slobodu Augustinčić u dramskim okolnostima izrađuje Portret maršala Tita u Jajcu koji se reproducira u mnogim savezničkim publikacijama. Velik broj njegovih grafičkih i skulptorskih prikaza motiva herojske borbe, koje je izradio u to vrijeme, uništeno je u toku neprijateljskih ofanziva.

Nakon jednogodišnjeg boravka u Moskvi vraća se početkom godine 1945. u domovinu gdje nastavlja intenzivnom stvaralačkom aktivnošću.

Među prva umjetnička ostvarenja koje je izradio nakon oslobođenja pripada Spomenik Batinskoj bici u kojoj je ovjekovječio uspomenu na zajedničku herojsku pobjedu jedinica Crvene armije i boraca Narodnooslobodilačke vojske prigodom forsiranog prijelaza preko Dunava. Na istaknutoj uzvisini nad okukom rijeke podiže visoki obelisk sa simboličnim likom Pobjede na vrhu okružen u podnožju figurama i reljefima.

Nakon što se godine 1946. vraća ponovno u Zagreb započinje intenzivni pedagoški rad kao profesor na Akademiji likovnih umjetnosti, a kasnije i kao voditelj vlastite Majstorske radionice. Na taj način pridonio je svoj pedagoški udio u odgoju desetaka mladih kipara koji su od njega mogli naučiti kako se virtuosno vlada oblikovanjem skulptorske mase.

U poslijeratnom razdoblju nastaje niz Augustinčićevih antologijskih djela koja su ušla u temeljnu riznicu našeg kulturnog i umjetničkog blaga. Ovom krugu pripada brončana figura maršala Tita izrađena za Kumrovac, u kojoj se podjednako snažno očituju misaonost, humanizam, dostojanstvo, dosljednost i borbenost Titova lika. Ta figura smještena u

Antun Augustinčić

parteru vrta rodne kuće maršala Tita pokazuje istančanost Augustinčićeva osjećaja za harmoniju cjelovitosti kumrovačkog ambijenta. Krugu monumentalnih ostvarenja pripadaju, nadalje, Augustinčićeve kompozicije Nošenje ranjenika, Livanjski spomenik žrtvama, Spomenik palim studentima i Spomenik Krajišnicima. Posebnu monumentalnu statuarnu simboliku predstavlja Augustinčićeva brončana konjanička figura Spomenik mira, koja je kao dar Jugoslavije postavljena pokraj palače Organizacije ujedinjenih naroda u New Yorku.

Posebnu snagu ali i suptilnost Augustinčićeva kreativnog izraza čine portreti u kojima na jedinstven i neponovljiv način donosi uz fizičku nazočnost modela i duboku psihološku karakteristiku portretirane osobe. U tom krugu Augustinčićeva rada posebno se ističu portreti maršala Tita i Moše Pijade u kojima je ovjekovječena bit figuralne i misaone karakterizacije prikazanih likova. U portretnim likovima majstor je održao fascinantnu ravnotežu između jedinstvene plošnosti površinske modelacije lika te unutarnje konvulzivnosti muskulature i anatomske građe modeia.

Lirska komponenta Augustinčićeva stvaralaštva najsajjnije je izražena u njegovim prikazima aktova u kojima se nailazi na sublimiranu majstorovu pjesničku maštu izraženu ljepotom i harmonijom ljudskoga lika. Majstorov Brijunski akt dostiže kanonsku dimenziju ravnoteže između cjelovite harmonije i suptilnog detalja plastike ženske figure izražene u inkarnatu bijelog mramora.

Augustinčić je u svojem cjelovitom životnom stvaralačkom opusu izrazio vlastiti jedinstveni i neponovljivi umjetnički credo. On prilazi skulptorskoj temi kao ostvarenju čistog govora plastike i modelacije. U svom bogatom kiparskom ciklusu izrađenom u kamenu, bronci, glini i drvu on otklanja deklarativnu patetiku i formalnu simboliku kao i sve prikrivene ili egzaltirane ekstese, smatrajući da je izražaj harmonične modelacije cjelovitog volumena kao i rafinirana podatnost površinske obrade onaj iskonski govor kojim skulptura donosi i tumači teme iz široke životne stvarnosti. Spomenuti realitet modela Augustinčiću predstavlja samo polaznu poziciju na kojoj on ne ostaje, već se s te naturalističke pozicije izdiže u sferu čarobne igre samostalne modelacije plastičnih odnosa cjeline i detalja. U svojem umjetničkom uvjerenju ostaje dosljedan izgrađujući vlastite principe estetike harmonije i sadržajne izražajnosti. Njegove skice odišu svježinom briljantnog zapažanja cjelovite strukture ljudske forme kao i virtuoznim isticanjem prigušenih detalja uklopljenih u harmoničnu cjelinu kompozicije.

Gotovo da se uvodno spomenuta plemenita plastika majstorova rodnog zagorskog krajolika odražava u skulptorskim volumenima i suptilnim modelacijama mramornih i brončanih figura oblikovanih njegovim rukama, kao što se poetičnost zagorskih prostranstava odražava u lirskoj suptilnosti njegovih fragmentarnih modelacija prikazanih torza.

Konačno, sentimentalna privrženost majstora Augustinčića svome zavičaju našla je odraza u njegovom poklonu svih djela iz njegova atelijera

rodnome Klanjcu u kojem je podignuta Galerija za darovane skulpture i grafike. Na taj način mnogobrojna umjetnička djela Antuna Augustinčića, majstora rođenog u srcu Hrvatskog zagorja, ostaju trajnim spomenom njegove velike umjetničke i humanističke ličnosti upravo na njegovoj rodnoj zagorskoj zemlji pokraj Sutle, na brežuljku usred naselja u kome je ugledao svjetlo dana i u kojem je pohranjena urna koja čuva njegov vječiti spomen.

Andre Mohorovičić